Valdas Steponaitis,
Evaldas Vailionis

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

2008 m. pratęsti Vilniaus gynybinės sienos bastėjos Subačiaus g. 18 / Bokšto g. 20 tyrimai, pradėti 2007 m. (žr. *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 219–226). Tyrimai vykdyti apie 1300 m^2 plote. Tyrinėta apie 100 m ilgio, iki 10 m pločio juosta virš bastėjos patrankų patalpos (toliau vadinamos pasaga), apie 91 m ilgio, 1,8–2,3 m pločio juosta palei pasagos vidinę sieną, 29 m ilgio, 1,8–2 m pločio juosta palei požeminės dalies tunelio P pusės sieną bei pasagos ir koridoriaus susijungimo vietose, trikampio formos plotuose.

Tyrimų metu fiksuoti kultūriniai sluoksniai, susiformavę bastėjos pasagos ir tunelio aikštelėje. Buvo nustatyti 2 sluoksnių horizontai. Pirmasis (viršutinis) 1–2 m storio (vietomis iki 5 m – pasagos viršaus) horizontas datuojamas XX a. II puse. Šį horizontą dar būtų galima išskirti į dvi dalis. Pirmoji dalis susiformavo XX a. 7-ajame dešimtmetyje vykdant bastėjos archeologinius tyrimus ir pirmuosius restauracijos darbus. Antroji dalis susiformavo XX a. 9-ajame dešimtmetyje vykdant bastėjos baigiamuosius restauracijos darbus, daugiausia susijusius su jos hidroizoliacija. Jos metu visu pasagos perimetru buvo nukasti viršutiniai sluoksniai, nukasta vieta užpilta žvyru bei skalda ir išbetonuota.

Antrasis (apatinis) 2–3 m storio horizontas virš pasagos (iki H_{abs} 125,10 m) ir apie 8,5 m storio (iki H_{abs} 120,80 m) prie pasagos ir koridoriaus sienų datuojamas XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia ir siejamas su bastėjos įrengimo laikotarpiu. Čia taip pat būtų galima išskirti dvi horizonto dalis. Vieną jų galima sieti su bastėjos pasagos ir koridoriaus dalies užpylimu, kurio metu buvo suformuoti smėlingi, vietomis permaišyti sluoksniai su pavieniais radiniais. Čia buvo rasta negausių XIV–XVII a. pradžios radinių. Daugiausia tai keramika: puodų, dubeninių koklių, lovinių ir plokščių čerpių fragmentai, plytos ir jų dalys – jų rasta tik supiltiniuose smėlinguose sluoksniuose tarp pasagos ir tunelio. Šiuose supiltiniuose sluoksniuose rasti ir gyvūnų bei pavieniai žmonių kaulai, kurie greičiausiai pateko su bastėjos užpylimui skirtomis žemėmis iš kažkokių kasamų kapinių. Antrąją horizonto dalį galima sieti su bastėjos požeminės dalies hidroizoliacija bei jos sustiprinimu. Jos metu virš pasagos ir koridoriaus buvo supilti rusvo nedegto molio sluoksniai (juose radinių nerasta) bei smėlingi, vietomis permaišyti sluoksniai su pavieniais radiniais.

Tyrimai vykdyti iki projektinio gylio (H_{abs} apie 120,80 m). Jų metu pasiekta pasagos vidinės sienos apačia, kai kur dalinai pasiekta ir pamato viršutinė dalis. Daugumoje tirto ploto vietų supiltinių sluoksnių (kultūrinio sluoksnio) apačia nepasiekta. Keliose tirto ploto vietose buvo fiksuotas įžemis – smėlio ir molio sluoksniai, kurie buvo perkasti statant bastėją.

The Artillery Bastion of the Vilnius defensive wall

In 2008 the investigation (a total area of 1300 m^2) of the Vilnius defensive wall bastion at Subačiaus St. 18 / Bokšto St. 20 was continued. A strip about 100 m long and up to 10 m wide was excavated above the bastion's gun emplacements (hereinafter called the horseshoe), a strip about 91 m long and 1.8–2.3 m wide along the horseshoe's interior wall, a 29 m long, 1.8–2 m wide strip along the wall

on the S side of the underground part of the tunnel, and triangular areas at the places where the horseshoe and corridors meet. Two cultural layer horizons were distinguished in the gorge. The first (upper) 1–2 m (in places even up to 5 m) thick horizon dates to the second half of the 20th century and is connected with the restoration and repair of the bastion. The second (lower) horizon, which is from 2–3 m to 8.5 m thick, dates to the late 16th – early 17th century and is connected to the bastion's construction. Two horizon parts are distinguished in it. The sandy layers with isolated finds (pottery, roof tiles, brick fragments, animal bones, and even human bones) are connected with the filling in of part of the horseshoe and the corridor. The brown clay layers without any finds are connected with the waterproofing and reinforcement of the bastion's underground elements.

Gintautas Zabiela

Klaipėdos pilies PR bastiono įtvirtinimai ir aplinka

2008 m. vasarą – 2009 m. ankstyvą pavasarį BRIAI pratęsė Klaipėdos pilies R griovio aplinkos tyrinėjimus, pradėtus 2007 m. (žr. *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 226–230). Pagrindinis šių tyrinėjimų tikslas buvo pilies R griovio atkuriamos dalies ištyrimas bei pilies PR (princo Karlo) bastiono išorinių sutvirtinimų (į R – griovio pusę) atkasimas natūroje. Tuo tikslu pradžioje atkurti griovio dalies PV pakraštyje lokalizuoti mediniai bastiono pakraščio sutvirtinimai (plotai 9 ir 10 – iš viso bendras apie 64 m² dydžio plotas), kurie vėliau tyrinėti plačiau (plotai 11–13 – iš viso bendras apie 320 m² dydžio plotas) natūroje atkasant dalį bastiono R pakraščio, visą bastiono kaklelį bei R kurtinos P dalį (1 pav.). Iš viso šioje piliavietės dalyje ištirtas bendras 394 m² plotas (6 plotai) (1 pav.). Dar apie 6300 m² plote (R griovyje) buvo atlikti archeologiniai žvalgymai. Visi šie tyrimai iš esmės vykdyti plotuose, esančiuose žemiau jūros lygio. Tai pavyko padaryti, nes griovį atkūrinėjusi AB „Hidrostatyba" naudojo galingą vandens siurbimo techniką, leidusią nusausinti visą tiriamą teritoriją, kurią nuo esamo vandeniu užlieto pilies griovio darbų metu skyrė 10 m pločio užtvanka – iki darbų pabaigos paliktas nenukastas šio griovio užvertimo Š kraštas, suformuotas XX a. 8 dešimtmetyje.

Svarbiausias tyrimų metu atkastas objektas yra Klaipėdos bastioninės pilies R griovio V krašto mediniai sutvirtinimai. Ištisinėje laužytoje linijoje jie atkasti apie 60 m ilgio, 4–6 m pločio juostoje, taip pat ir bastiono R krašte 33 m ilgyje, kur jie orientuoti 140–320° kryptimi. Sutvirtinimus sudarė mediniai statmenai sukalti 22–34 cm skersmens poliai (atkasta iš viso apie 310 vienetų). Jie kalti vienas greta kito iki 40 cm atstumu tarp polių (vidutinis atstumas 10–15 cm). Polių viršus išlikęs maždaug iki dabartinio jūros lygio. Ties bastiono ŠR dalyje esančiais poliais nuo H_{abs} -0,93 m buvo iškastas 2,3x1,3 m dydžio šurfas, siekiant nustatyti polių įkalimo gylį. Atkastų polių ilgis buvo iki 2,39 m. Jų iki 80 cm nusmailinti galai buvo įkalti į pilką žemę. Poliai iš bastiono pusės prilaikė apie 4 cm storio, iki 30 cm pločio lentas, už kurių vėl aptikta įkaltų jau mažesnių (daugiausia 10–20 cm skersmens) polių eilė. Pastaroji eilė buvo padrikesnė, čia vietomis poliai kalti per 2 eiles. Už šių polių, 40–50 cm į bastiono pusę (V) nuo lentos, jau kiek aukščiau jos guldyti 10–20 cm skersmens